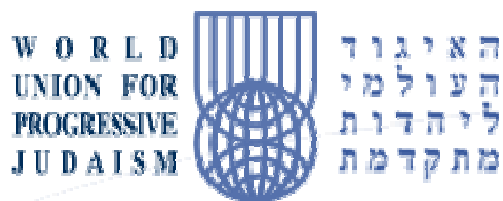

5776

Torah from Around the World

To be is to stand for / 'Zijn' is 'trouw blijven' – Rabbi Abraham Joshua Heschel

(Uit: I asked for Wonder. A Spiritual anthology; Abraham Joshua Heschel)

Sjabbat 10 september 2016 / 7 elloel, Sjoftiem, Dewariem/Deuteronomium 16:18 – 21:9

Tanach: blz. 385 - 393

Haftara: Jesjaja 51:12 – 52:12

Tanach: blz. 888 - 890

Commentaar: Guy Izhak Austrian, geestelijk leider van het Fort Tryon Jewish Center in New York

Vertaler: Channa Kistemaker

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

DE DODEN ZIJN ONZE VERANTWOORDELIJKHEID

Hoe je het ook wendt of keer, elke dag blijven we zitten met een lijk. Onder al die lagen van nijvere activiteit en oprecht streven: een lijk. Wij gaan slapen, en wanneer wij opstaan, ligt het er nog steeds. In onze kleding, in de muren van onze huizen, in ons voedsel: een lijk.

We proberen het zo goed en zo kwaad als het gaat te negeren of te relativieren, maar dagelijks sterven er mensen ten gevolge van de ongelijkheid in de wereld. Een ongelijkheid die in stand wordt gehouden terwille van onze vrije toegang tot goedkope grondstoffen en goedkope arbeid; die maakt onze welvarende manier van leven mogelijk.

Wij doen beslist ons best. We onderwijzen tzedaka (liefdadigheid) en prediken dat een rechtvaardig mens er altijd naar moet streven God in de ander te zien. We kopen boeken die onze kennis vergroten en doen mee aan online activisme. Velen van ons zijn lid van organisaties die inspirerend werk verrichten om de onrechtvaardigheid in de wereld te verminderen, we steunen ze financieel of richten ze zelf op. En toch: aan het eind van elke dag ligt er een lijk.

In sidra Sjoftiem dringt dat weerbarstige, stille lijk zich aan ons op: „Als (...) ergens in het open veld het lichaam wordt gevonden van iemand die doorboord is en het is onbekend wie de dader is (...) De oudsten van de dichtstbijgelegen stad moeten een kalf (...) meevoeren naar een sterk stromende beek (...) Daar moeten ze het dier de nek breken (...) [Zij] moeten dan boven het kalf (...) hun handen wassen, onder het uitspreken van de volgende woorden: 'Onze handen hebben dit bloed niet vergoten, onze ogen hebben het niet gezien. Vergeef Uw volk Jisraël, dat U hebt verlost, Eeuwige, en laat niet de schuld voor onschuldig vergoten bloed rusten te midden van Uw volk Jisraël. Dan zal het bloed hun vergeven zijn.’ (Dewariem/Deuteronomium 21:1-8)

Dit ritueel van de *egla aroefa* (het kalf met de gebroken nek) wordt door de meeste commentatoren als iets positiefs gezien, omdat het ons als gemeenschap dwingt de verantwoordelijkheid te nemen en ons bezig te houden met een moord, ook al zijn wij er niet direct schuldig aan. Wij bewonderen het inzicht en de fijngevoeligheid van de Tora en tegelijkertijd benijden we onze voorouders, omdat zij over zo'n krachtig ritueel konden beschikken.

Maar ik vind deze manier van lezen ontoereikend voor de huidige tijd, en het ritueel acht ik problematisch. Als wij werkelijk rekenschap moeten afleggen voor zo'n moord, kunnen wij dan zo gemakkelijk van onze schuld worden ontslagen? Kunnen we echt onze handen wassen, een paar voorgeschreven gebedsregels mompelen en klaar is Kees?

Dit ongemakkelijke en onbevredigende gevoel vinden we terug bij de vroege rabbijnen. Wanneer de Misjna, eeuwen na het voltooien van de Tora, het ritueel van de *egla aroefa* ter sprake brengt, beweert zij dat deze praktijk in onbruik raakte „vanaf het moment dat de moordenaars talrijker werden”. (Misjna, Sota 9:9) Oppervlakkig beschouwd vermeldt de Misjna alleen de verandering en suggereert daarbij dat het ritueel ondoenlijk werd toen moorden gewoon werd. Alsof er niet voldoende kalveren en beken voorhanden waren.

Ik geloof echter dat de rabbijnen niet tevreden waren over de theologie van gerechtigheid in dit ritueel en het daarom daadwerkelijk wilden ontcrachten en voorkomen dat het weer terug zou keren.

We vinden dezelfde dynamiek terug, verderop in dezelfde Misjna, in vrijwel dezelfde bewoordingen. Daar vertelt zij over de afschaffing van een ander ritueel uit de Tora: dat van *hamajiem hamariem* – ‘het bittere water’ - een test waaraan vrouwen werden onderworpen die verdacht werden van overspel. Volgens de tekst werd deze marteling afgeschaft „vanaf het moment dat de overspeligen talrijker werden”, blijkbaar uit praktische overwegingen. Rabbijn Judith Hauptman heeft echter aangetoond dat de hele manier waarop de Misjna dit ritueel behandelt een geleidelijkaan plaatshebbende „rabbijnse revolte” laat zien, die voortkomt uit „het verlangen (...) om een gewoonte uit te bannen, die niet strookt met hun opvattingen over gerechtigheid en moraal.” (Hauptman, Judith. *Rereading the Rabbis: A Woman's Voice*. Boulder: Westview Press, 1998, blz. 15) We mogen aannemen dat een vergelijkbare dynamiek ook speelde bij de *egla aroefa*: omdat de Misjna een Tora-voorschrift niet openlijk in diskrediet kan brengen, verklaart zij doodkalm dat de huidige omstandigheden het uitvoeren van het ritueel onmogelijk maken.

Daarom kon, tegen de tijd van de Misjna, geen enkel ritueel God ertoe brengen om de gemeenschap een moord kwijt te schelden. Op elk lijk moest de menselijke machinerie van politie, rechtbanken en kerkhoven worden losgelaten. Als er geen recht gedaan kon worden door de eigen inspanningen van mensen, bleef de bloedschuld hen aankleven.

Wij leven nog steeds in een tijdperk waarin „de moordenaars talrijker werden”. Toch houdt de Misjna, wanneer zij het ritueel van de *egla aroefa* opnieuw beoordeelt, vol dat wij onze handen niet in onschuld kunnen wassen bij al die doden door oorlog, armoede en andere oorzaken waaraan iets te doen valt. Ook als wij er niet direct schuldig aan zijn.

Wij leven ons leven, brengen onze kinderen groot en doen ons best om een verandering ten goede te bewerkstelligen; maar laten we onszelf daarbij niet te snel op de borst slaan vanwege onze bescheiden bijdragen. We moeten ons bewust blijven van wat er werkelijk op het spel staat en wat de gevolgen zijn. Want ergens, op velden hier en daar, stuit iemand op lijk na lijk en gaat op zoek naar „de oudsten van de dichtstbijzijnde stad (...)”.